

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-19>

Куцир Тетяна, кандидат мистецтвознавства, науковий співробітник
Інституту народознавства Національної академії наук України

Декор традиційних жіночих сорочок Підгір'я: Від ткацтва до вишивки

Ключові слова: Підгір'я, сорочка, декор, ткацтво, вишивка.

Tetiana Kutsyr, PhD, research fellow at the Folk Art Department of Ethnology
Institute of NAS of Ukraine

Pidhiria Region traditional shirts décor: from weaving to embroidery

Abstract: Based on the study of Pidhiria Region traditional female shirts décor, the report reveals the tendency to replace woven décor with embroidered one at the beginning of the 20th century. The author traces the evolution of composition schemes and ornament motifs made by various techniques.

Key words: Pidhiria Region, shirt, décor, weaving, embroidery.

У кінці XIX – на початку XX ст. на території Підгір'я (Жидачівщина та прилегла до неї Калущина) побутували жіночі сорочки із тканими геометричним орнаментом технікою перебору уставками, доповнені змережуванням та вузькими смугами вишитих рослинних візерунків у підставковій смузі. У той же час відбувається поступова заміна тканого декору вишитим. Спершу оздобу тканих уставок у сорочках Підгір'я імітували за допомогою вишивальних швів. Перебір центрального візерунка та вужчих бічних смуг виконували «заволіканням» чи «занизуванням», які точно відтворювали ткані орнаменти. Прагнучи до якомога точнішого відтворення тканого першовзірця, майстрині спершу в найдрібніших деталях копіювали за допомогою вишивальних технік мотиви геометричного візерунку, їхнє поєднання між собою в загальну композицію.

Згодом відбуваються певні трансформації, зумовлені зміною техніки виконання декору. Від «заволікання», що повністю імітувало тканий візерунок, майстрині переходять до «занизування», змінюючи відповідно накреслення мотивів. Складно почленовані ромби із вписаними в них різноманітними фігурами, у яких одні орнаментальні елементи плавно переходять в інші, спрощують, залишаючи незмінним центральний ромб із мотивом «ружі» посередині. Крім «занизування», такі спрощені візерункові схеми могли виконувати також хрестиком. Зразки уставок із подібним декором походять, переважно, із Калущини. Зберігаючи загальну структуру, яка відповідає тканим взірцям, – ширина смуги, схема укладання мотивів ромбів один в один, центральний з яких із гачкоподібним завершенням, – майстрині виділяли кольором (синім, червоним, жовтим) центр мотивів та основні конструктивні лінії орнаменту. Яскраві барви змінювали візерункову ритміку із розміреної на акцентну.

Section 1. Challenges of studying Ukrainian art from ancient times to the beginning of the 20th century

На наступному етапі трансформації декору уставок сорочок відбувся перехід від геометричних орнаментальних мотивів до рослинних геометризованих (згодом досить натуралістично потракованих) та зменшення кількості вишивальних швів у одному зразку із домінантою хрестика. Складну багатокомпонентну та багатоярусну композицію тканих уставок поступово заміняють вишиті зразки із трьох смуг, центральну ширшу з яких обрамляють дві вузчі «поверхниці». Натомість, саме накреслення мотивів, кількість допоміжних елементів, таких як галузки, пуп'янки, листочки, значно збільшується.

Отже, перехід у декорі від ткацтва до вишивки відбувався за принципом: від повної імітації тканих візерунків, через поступове їхнє спрощення, до цілковитого відходу від першозразка зі збереженням загальної ритміки композиції, притаманної витканим уставкам. В орнаменті цей перехід також супроводжувався поступовим витісненням геометричних рослинними візерунками, спершу доволі умовними, які, проте, чим далі, тим більше тяжіли до більш реалістичного трактування.

